

E-learning a kwalifikacje absolwentów kierunku zarządzanie

„Pokolenie kciukowców” tak się mówi o młodych osobach z powodu ich częstego (nad)używania telefonii komórkowej. Są oni w dużej mierze przyszłymi klientami szkół wyższych. Należy pamiętać, że jest to tylko jeden z dostępnych na rynku przykładów narzędzi, które mogą być wykorzystane w e-learningu. Jak dotrzeć do tej specyficznej, wymagającej i jednocześnie bardzo zdolnej młodzieży? Kto jest odbiorcą usług e-learningowych? Artykuł podejmuje próbę odpowiedzi na to pytanie.

Opracowanie opisuje również czym jest struktura kwalifikacji (dawniej sylwetka absolwenta), przedstawiając ją między innymi jako sprawne narzędzie, służące do podejmowania decyzji o wyborze usługi edukacyjnej przez potencjalnego klienta (przyszłego studenta).

Pytania te wbrew pozorom nie są proste, choć badania użytkowania internetu są prowadzone dość systematycznie już od kilku lat. Oczywiście jest, że typowym klientem jest mężczyzna, a właściwie młody człowiek w wieku do 16–19 lat, niepracujący lecz uczący się i korzystający z sieci w celach rozrywkowych¹.

W jaki sposób maturzyści dokonują wyboru szkoły wyższej spośród dostępnej na rynku oferty studiów? Czym się kierują przy wyborze? Jako pierwsza najczęściej jest brana pod uwagę renoma i tradycja (w tym historia) uczelni, potem opinia na jej temat wśród pracodawców (czy po jej ukończeniu jest łatwo znaleźć i utrzymać pracę). Przyszli studenci zachowują się na rynku edukacyjnym, tak jak zwykli klienci na innych rynkach, rzadko kiedy podejmują decyzję racjonalnie. To znaczy, że często jest ona efektem impulsu, namowy znajomych lub kogoś z rodziny, czasem przymusu (np. służba wojskowa, zarządzenie kierownika firmy).

Próba scharakteryzowania klienta usług e-learningowych

¹ Zastanawiające jest jak dużo osób, wbrew pozorom gra w różne gry wirtualne – czasu rzeczywistego, (typu *ogame*, *x-wars*) które wymagają dużej ilości czasu (minimum dwa razy w ciągu dnia) poświęcania na grę to jest około 4 godzin (często jest to za mało, aby osiągnąć zadowalający poziom w grze). Na *ogame* są tworzone *universa – światy*. Kolejnym przykładem jest rosnące zainteresowanie grą *second life* – która być może w przyszłości będzie miejscem, które będzie wyznaczać nowe standardy komunikowania się i załatwiania wszelkich spraw za pomocą technologii zdalnych.

Przyszli studenci szukają określonych korzyści i ich wartości. Sposób poszukiwań nie zmienia się od kilku lat. Źródłami informacji nadal są najczęściej członkowie rodziny lub znajomi, potem strony internetowe, na końcu znajdują się ogłoszenia prasowe i ulotki reklamowe. Podczas weryfikacji ofert, przyszli studenci porównują propozycje pod kątem interesującej ich specjalności, którą z kolei charakteryzuje opis kwalifikacji absolwenta. Wybór oferty oprócz określonych korzyści i wartości wiąże się także z atrakcyjnością (modą). Atrakcyjność jest pojęciem względnym, najczęściej jednak sprowadza się do dogodnych terminów i godzin zajęć, niewygórowanego czesnego i odpowiedniej obsady dydaktyków².

Ciekawe wnioski na temat wykorzystywania internetu można wysunąć w wyniku lektury badań Batorskiego³, który przedstawił mapę Polski w aspekcie wykluczenia się niektórych regionów. Rysunek 1 przedstawia ową mapę w aspekcie korzystania z internetu z podziałem na województwa. Wynika z niej, że najwięcej osób korzystających z tych usług zamieszkuje województwo pomorskie i małopolskie, a najmniej: warmińsko – mazurskie i świętokrzyskie. Z badań nie wynika jaki wpływ na taki obraz Polski mają studenci migrujący w celach dalszego kształcenia się.

Rysunek 1 Korzystanie z internetu w poszczególnych województwach



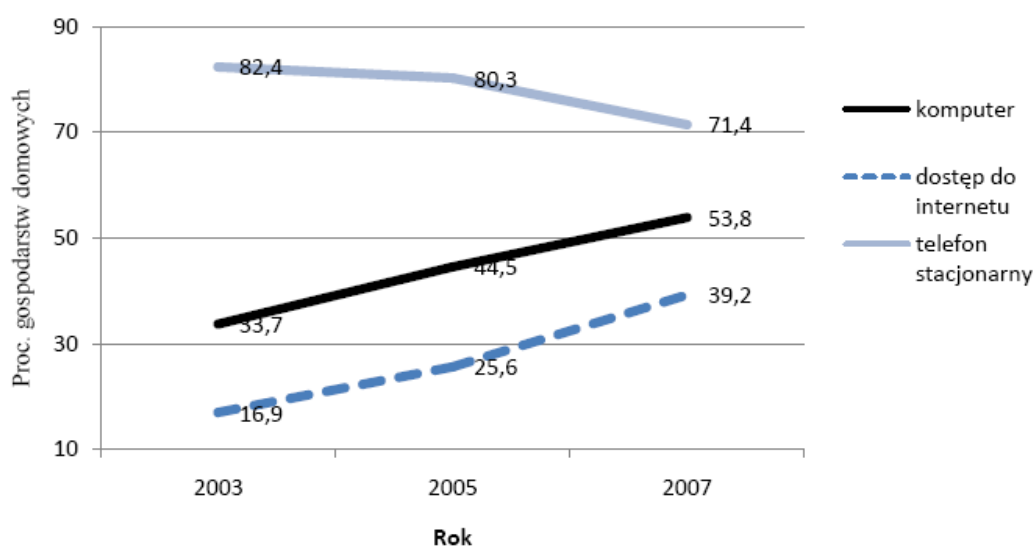
Źródło: D. Batorski, *Uwarunkowania i konsekwencje korzystania z technologii informacyjno – komunikacyjnych*, [w:] J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2007, warunki i jakość życia Polaków, raport*, s. 276

² Studenci zwracają uwagę na opinię o dydaktykach, cenią wiedzę merytoryczną, umiejętność prowadzenia zajęć, budowania relacji, inspirowania tematem są cechami wyżej cenionymi.

³ J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza społeczna 2007, warunki i jakość życia polaków, raport*.

Na wykresie 2 przedstawione są zmiany w wyposażeniu gospodarstw domowych w technologii ITC. Pozwala on sądzić, że popyt na usługi zdalne będzie nadal rósł. Cytowane badania potwierdzają również, że najczęstszym miejscem korzystania z usług internetowych jest dom (83% w 2007 r.) i praca (38% w 2007).

Wykres 2: Wyposażenie gospodarstw domowych w technologii ITC i ich zmiany w latach 2003 – 2007

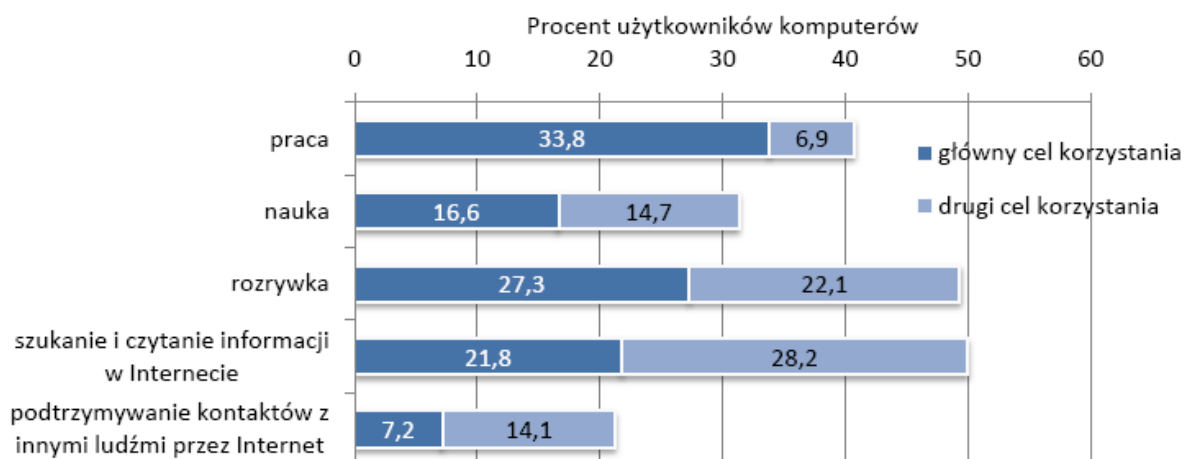


Źródło: D. Batorski, *Uwarunkowania i konsekwencje korzystania z technologii informacyjno – komunikacyjnych*, [w:] J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2007, warunki i jakość życia Polaków, raport*, s. 268

Wykres 4 przedstawia cele korzystania z usług internetowych⁴. Biorąc pod uwagę, że w pracy coraz mniej jest czasu na wykonywanie dodatkowych czynności związanych choćby z przeglądaniem stron internetowych, oczywistym jest wzrost korzystania z tych usług w domu lub u znajomych.

⁴ Bugaj J., *Badanie opinii studentów WSEI*, październik 2007

Wykres 4. Cele korzystania z komputerów



Źródło: D. Batorski, *Uwarunkowania i konsekwencje korzystania z technologii informacyjno – komunikacyjnych*, [w:] J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2007, warunki i jakość życia Polaków, raport*, s. 282

Badania potwierdzają, że przeciętny użytkownik internetu jest w wieku „uczącym się” (szkolnym lub akademickim, z przewagą pierwszego). Jeśli pracuje, to w sektorze usług publicznych lub jako przedsiębiorca. Ma wykształcenie średnie lub wyższe i w związku z tym ma większe motywacje do korzystania z nowych technologii. Należy się jednak zastanowić, czy znajdzie się wystarczająco dużo potencjalnych klientów kursów e-learningowych, ponieważ dotychczas to rozrywka i prasa są głównymi celami korzystania z sieci.

Struktura kwalifikacji/sylwetka absolwenta

Przyznanie kwalifikacji stanowi potwierdzenie ukończenia przez studenta studiów o określonym profilu zgodnie z danym standardem i/lub poziomem osiągniętym przez osobę, którą uznaje się za przygotowaną do pełnienia określonej funkcji, wykonywania określonego zestawu zadań lub określonej pracy. Kwalifikacje opisuje się coraz częściej pod kątem tego, co student powinien wiedzieć, rozumieć i/lub potrafić zademonstrować po pomyślnym ukończeniu zatwierdzonego programu kształcenia⁵. Ta definicja została opracowana na podstawie art. 1 ust. 1 Konwencji Rady Europy/UNESCO o uznawaniu kwalifikacji przyjętej w Lizbonie w 1997 r. i ma odzwierciedlenie w tak zwanych deskryptorach efektów kształcenia. Są to punkty odniesień kwalifikacji, którymi w ramowej strukturze europejskiej są⁶:

⁵ *Ramowa struktura kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego* Grupa robocza Procesu Bolońskiego ds. ramowych struktur kwalifikacji, Ministerstwo Nauki, Techniki i Innowacji Danii Luty 2005, s. 16

⁶ Seminarium Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 24 czerwca 2005r.

- wiedza i rozumienie (*knowing and understanding*),
- wiedza jak działać (*knowing how to act*),
- wiedza jak być (*knowing how to be*).

Mając na uwadze trzystopniową organizację studiów, w celu zwiększenia jej czytelności i porównywalności wprowadzono pojęcie definiowania dyplomu (definiowania kwalifikacji). Opis ten bazuje na nabytych i określonych w trakcie studiów umiejętnościach odpowiadających *standardom kwalifikacji absolwenta*, rozumianym tutaj jako tytuły, stopnie, dyplomy lub inne świadectwa, poświadczające osiągnięcie określonych celów. Poszczególne poziomy studiów mogą się różnić profilem, specjalnością i oczekiwanymi efektami kształcenia⁷.

Niezbędna jest zmiana nastawienia i rozumienia standardów kształcenia i programów studiów: nie w aspekcie „minimów programowych” lecz efektów kształcenia. Takie podejście przyjęto w ramach projektu *Tuning Educational Structures in Europe*, finansowanego ze środków Komisji Europejskiej⁸. Zadaniem kształcenia ma być skuteczne pomaganie studentom w zdobywaniu wiedzy i umiejętności oraz kształtowaniu ich postaw, a nie przekazywanie informacji. Dlatego też każda uczelnia może tworzyć *autorski* program studiów, który podkreśla indywidualność oferty skierowanej do przyszłego studenta. W następstwie unijnego projektu opisywanego wcześniej nacisk oferty programowej zostaje przesunięty z *nauczania* na *uczenie się*, o czym świadczy przyjęcie podejścia ukierunkowanego na studenta – w odróżnieniu od bardziej tradycyjnego punktu widzenia, ukierunkowanego na nauczyciela. *W kształceniu ukierunkowanym na studenta uwagę koncentruje się na zależnościach między nauczaniem, uczeniem się i oceną oraz na podstawowych powiązaniach między projektowaniem programów, prowadzeniem kształcenia, oceną i pomiarem kształcenia*⁹. Należy pamiętać jednak, że uczenie się to współdzielenie się informacjami w taki sposób, aby poszerzać wiedzę uczestników.

Każdy z elementów ramowej struktury kwalifikacji (każdy typ dyplomu lub innego dokumentu potwierdzającego uzyskanie odpowiednich kwalifikacji) powinien być scharakteryzowany przez¹⁰:

⁷ A. Kraśniewski, *Proces Boloński: dokąd zmierza europejskie szkolnictwo wyższe?*, MEiN, Warszawa 2006, *EUROPASS for better transparency of qualifications and skills*, European Commission; http://europa.eu.int/comm/education/programmes/europass/index_en.html, *EUA Graz Declaration – Forward from Berlin: the role of universities*, European University Association, 2003; <http://www.eua.be/eua/en/publications.jsp>

⁸ J. Gonzales, R. Wagenaar (red.), *Tuning Educational Structures in Europe – Final Report*, Phase I, 2003.

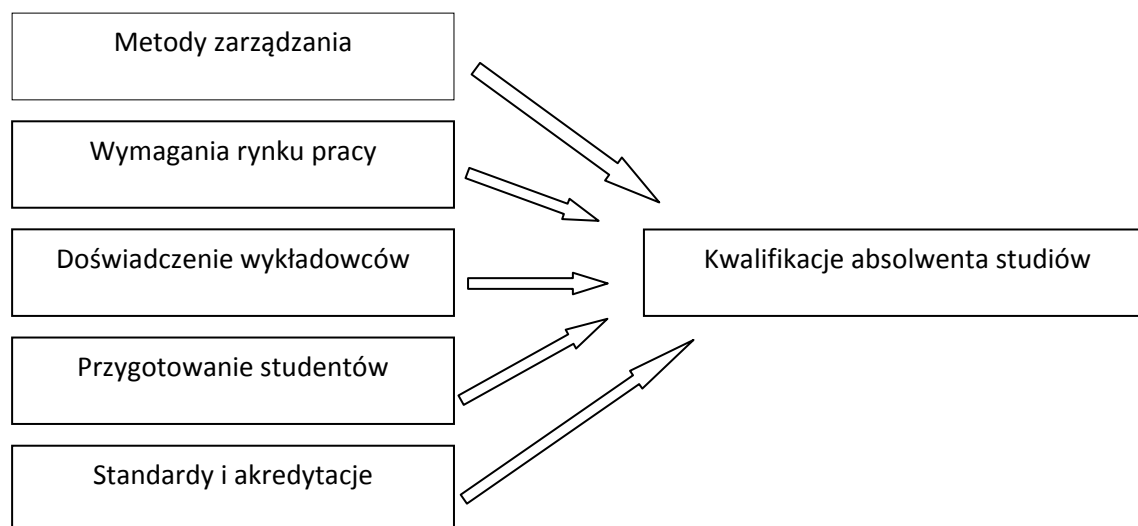
⁹ *Ramowa struktura kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego*, Grupa robocza Procesu Bolońskiego ds. ramowych struktur kwalifikacji, Ministerstwo Nauki, Techniki i Innowacji Danii Luty 2005, s. 19.

¹⁰ A. Kraśniewski, dz. cyt., s. 21.

- poziom, mierzony nakładem pracy studenta, wyrażonym w punktach ECTS,
- profil, określający charakter uzyskanych kwalifikacji (np. profil zawodowy, profil akademicki),
- efekty kształcenia (*learning outcomes, competences*), określające zakres wiedzy i umiejętności posiadanych przez absolwenta (*knowledge, skills*), a także charakteryzujące jego postawy.

Na sylwetkę absolwenta ma wpływ szereg czynników (Rysunek 2). One również w efekcie decydują o poziomie nauczania szczególnie, gdy prowadzi się systematyczne badania opinii studentów na temat prowadzonych zajęć i wyniki wykorzystuje się nie tylko do analizy problemowej związanej z obowiązującymi procedurami, ale także do wyróżniania lub ukierunkowywania poszczególnych dydaktyków. Badanie opinii studentów w następstwie wytycznych unijnych powinno być częścią wewnętrznego systemu jakości kształcenia.

Rysunek 2 Czynniki wpływające na kwalifikacje absolwenta



Źródło: opracowanie własne

Konkurencja na rynku edukacyjnym jest z roku na rok coraz większa. Wymusza ona na władzach uczelni wyższych prowadzenie działań znajdujących odzwierciedlenie w zadowoleniu klienta. Produktem w ujęciu marketingowym jest tutaj usługa edukacyjna, w której efekcie uzyskuje się określone kwalifikacje absolwenta na danym kierunku studiów, który charakteryzuje się kwalifikacjami, kompetencjami i umiejętnościami na poziomie, co najmniej opisanym w *sylwetce absolwenta* czyli *strukturze kwalifikacji*. Ta rola *struktury kwalifikacji* ma służyć także porównywalności oferty edukacyjnej i możliwości przemieszczania się studentów między poszczególnymi uczelniami.

Sprawa zdefiniowania pojęcia *kwalfikacje absolwenta* i sposobu jego (pojęcie) opisywania jest związana z problemem określenia Krajowej Ramowej Struktury Kwalifikacji, wypracowanej na bazie określonych standardów kształcenia¹¹. *Ramowa struktura kwalifikacji pozwala przedstawić w sposób usystematyzowany pełny zestaw kwalifikacji w danym systemie edukacji oraz możliwości przechodzenia przez studentów i inne uczące się osoby między różnymi ścieżkami prowadzącymi do tych kwalifikacji*¹². Kwalifikacje opisuje się jako nakład pracy, poziom, efekty kształcenia, kompetencja i profil. *W ramach takich struktur tytułom zawodowym/stopniom powinno się przypisać różne efekty. I i II cykl studiów powinny mieć różne orientacje i różne profile, aby uwzględnić różnorodne potrzeby indywidualne, wymogi akademickie i potrzeby rynku pracy*¹³. Opracowanie Krajowej Struktury Kwalifikacji ma na celu zwrócenie szczególnej uwagi na efekty kształcenia i zmierza do uzyskania¹⁴:

- wszechstronnej informacji dotyczącej kompetencji uzyskiwanych przez absolwentów w ramach poszczególnych ścieżek kształcenia;
- informacji dotyczącej możliwości kontynuacji kształcenia w aspekcie kształcenia przez całe życie;
- porównywalności efektów kształcenia (w wymiarze krajowym i międzynarodowym);
- definiowania standardów kształcenia programów w oparciu o efekty kształcenia.

Tradycyjne modele i metody przedstawiania struktur kwalifikacji ustępują miejsca systemom opartym na jasno sprecyzowanych punktach odniesienia, w których określa się efekty kształcenia i kompetencje, poziomy i wskaźniki poziomów, kryteria odniesienia dla przedmiotów oraz deskrytory kwalifikacji¹⁵.

Podstawowymi celami kształcenia wyższego w Europie wg Deklaracji Bolońskiej są¹⁶:

- przygotowanie absolwentów do potrzeb rynku pracy,
- przygotowanie do bycia aktywnym obywatelem w demokratycznym społeczeństwie, także europejskim,
- rozwój i podtrzymanie podstaw wiedzy zaawansowanej (społeczeństwo i gospodarka wiedzy)

¹¹ *Stan prac, zasady i tryb postępowania nad przygotowaniem standardów kształcenia w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego*, Dokument przyjęty na III plenarnym posiedzeniu Rady w dn. 16.02.2006 r.

¹² *Ramowa struktura kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego* Grupa robocza Procesu Bolońskiego ds. ramowych struktur kwalifikacji, Ministerstwo Nauki, Techniki i Innowacji Danii Luty 2005, s. 14

¹³

¹⁴ http://www.nauka.gov.pl/mein/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=13&news_id=4257&layout=6&page=te Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

¹⁵ *Stan prac, zasady i tryb postępowania nad przygotowaniem standardów kształcenia w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego*, Dokument przyjęty na III plenarnym posiedzeniu Rady w dn. 16.02.2006 r. s 12

¹⁶ Chmielecka E., Wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia, AE Poznań, 8 czerwca 2006r

- rozwój osób kształconych.

Przy opracowywaniu ramowych struktur kwalifikacji¹⁷, należy pamiętać, że w przypadku pierwszych trzech elementów nacisk zostanie najprawdopodobniej położony przede wszystkim na osobę uzyskującą określone kwalifikacje, natomiast w przypadku czwartego elementu szczególnie istotne znaczenie może mieć płaszczyzna ogólnospołeczna, zwłaszcza gdy chodzi o powiązanie kwalifikacji z możliwościami zatrudnienia i innymi celami społecznymi¹⁸.

Sprawdzeniem uzyskanych kwalifikacji przez absolwentów jest monitoring usług edukacyjnych, tak zewnętrzny (np. Polska Komisja Akredytacyjna), jak i wewnętrzny, którego istnienie jest również wymuszone przez Deklarację Bolońską. Wewnętrzne systemy oceny odnoszą się do¹⁹:

- Polityki uczelni na rzecz zapewnienia jakości,
- Monitorowania, oceny i okresowych przeglądów programów i uzyskiwania dyplomów
- Systemu oceny studentów,
- Zapewnienia jakości kadry nauczającej,
- Pomocy dydaktycznych i pomocy studentom w nauce,
- Systemu zbierania informacji o zarządzaniu programami nauczania i inną działalnością,
- Informacji o uczelni i jej rozpowszechnianiu.

Siłą napędową rozważań jest nadal uzyskanie odpowiedzi jak kształcić studentów, aby mogli utrzymać i otrzymać atrakcyjną dla siebie pracę, aby mogli się utrzymać na rynku pracy oraz aby ich umiejętności i kwalifikacje były poszukiwanym dobrem.

Podsumowanie

Jak dzisiejszy opis sylwetki absolwenta uwzględnia wykorzystanie kursów e-learningowych i jakie skutki może (lub ma) wywołać wykorzystanie na dużą skalę narzędzi internetowych na przyszłość młodego człowieka (zamknięcie w sobie? załatwianie wszystkich spraw przez internet? brak umiejętności nawiązywania kontaktów interpersonalnych? brak umiejętności pracy w grupie i z grupą? itp.) to pytanie zostanie otwarte, do momentu przeprowadzenia wiarygodnych badań, powtórzonych kilkakrotnie w celu wyeliminowania wpływu innych zmiennych.

¹⁷ *Ramowa struktura kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego* Grupa robocza Procesu Bolońskiego ds. ramowych struktur kwalifikacji, Ministerstwo Nauki, Techniki i Innowacji Danii Luty 2005, s. 4

¹⁸ Tamże, s. 13.

¹⁹ E. Chmielecka, *Wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia*, AE Poznań, 8 czerwca 2006 r.

Kursy (studia) e-learningowe nie są przeznaczone dla wszystkich przyszłych studentów i to nie tylko dla tego, że istnieje podział geograficzno- demograficzny mówiący o dostępności tychże usług. Należy podkreślić tutaj szczególnie rolę samodyscypliny, z którą jest krucho wszędzie (bo inaczej języków też uczono by się... zdalnie, a nie poprzez uczęszczanie na tradycyjne kursy).

Bibliografia

J. Bugaj, *Badanie opinii studentów WSEI*, październik 2007.

E. Chmielecka, *Wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia*, AE Poznań, 8 czerwca 2006 r.

J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza społeczna 2007, warunki i jakość życia Polaków*, raport.

A. Kraśniewski, *Proces Boloński: dokąd zmierza europejskie szkolnictwo wyższe?*, MEiN, Warszawa 2005.

Ramowa struktura kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego Grupa robocza Procesu Bolońskiego ds. ramowych struktur kwalifikacji, Ministerstwo Nauki, Techniki i Innowacji Danii, luty 2006

Stan prac, zasady i tryb postępowania nad przygotowaniem standardów kształcenia w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego, Dokument przyjęty na III plenarnym posiedzeniu Rady w dn. 16.02.2006 r

Seminarium Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 24 czerwca 2005r.

J. Gonzales, R. Wagenaar, (red.), *Tuning Educational Structures in Europe – Final Report*, Phase I, 2003.

Netografia

EUA Graz Declaration – *Forward from Berlin: the role of universities*, European University Association, 2003; <http://www.eua.be/eua/en/publications.jspx>.

EUROPASS for better transparency of qualifications and skills, European Commission; http://europa.eu.int/comm/education/programmes/europass/index_en.html.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, http://www.nauka.gov.pl/mein/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=13&news_id=4257&layout=6&page=text.